

**ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ
СВІТОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ
І ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО СВІТУ**

Збірник студентських наукових праць

Випуск 4

**Кривий Ріг
2008**

УДК 930.9(082)

ББК 63.3(0)

Г94 Гуманістичні цінності світових цивілізацій і проблеми сучасного світу: Збірник студентських наукових праць. Вип. 4 / Гол. ред. О. І. Кожухар. – Кривий Ріг, 2008. – 168 с.

У збірці автори статей – учасники IV Всеукраїнської студентської наукової конференції «Гуманістичні цінності світових цивілізацій і проблеми сучасного світу» – розглядають широкий спектр питань, пов'язаний з особливістю життя людей в різні історичні епохи, їхнім потенціалом, потребами і мотивами діяльності, аналізують розвиток економіки, еволюцію соціально-політичних систем, правових інститутів, духовне життя світових і локальних цивілізацій.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх, хто цікавиться історією і кому не байдуже майбутнє людства.

Редакційна колегія:

Кожухар О. І., кандидат історичних наук, доцент

Вєтохіна В. О., кандидат історичних наук, доцент

Мак Т. Ф., кандидат історичних наук, доцент

Москаленко В. Г., кандидат історичних наук, доцент

Журба Л. В., асистент

Яшин В. О., старший викладач

Рецензенти:

Лобанова А. С., доктор соціологічних наук, професор

Камчугова І. Д., доктор історичних наук, професор

Барабаш Н. О., кандидат історичних наук, доцент

*Затверджено до друку Вченою радою
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол №8 від 13.03.2008).*

Мови видання: українська, російська.

Редакція не обов'язково поділяє думки авторів.

Відповідальність за достовірність цитат, посилань, статистичних матеріалів та ін. покладається на авторів.

© КДПУ, 2008.

ЗМІСТ

Секція 1. Людина в історії: потенціал, потреби, мотиви діяльності.....	4
<i>Авраменко Дарія</i>	
Військова теорія і практика Наполеона Бонапарта	4
<i>Божко О.</i>	
Суспільно-політичні процеси в Україні початку ХХ століття очима Павла Скоропадського.....	7
<i>Гусєв Дмитро</i>	
Генріх Гімmlер – слід в історії.....	10
<i>Якубович Д.</i>	
М. Хрущов і Україна: позитивні та негативні моменти політичної діяльності	14
<i>Миронець Пилип</i>	
Громадська діяльність Т. І. Миронець на Криворіжжі в 1960-1980-х роках як вияв свободи вибору громадянина Радянського Союзу	17
<i>Дробот Артур</i>	
Прем'єрство Х. Аміна як фактор поглиблення політичної кризи в Афганістані	20
<i>Домашенко Руслана</i>	
Давньоруська патріархальна сім'я.....	25
<i>Гатамов Раміз, Гориславець Альона</i>	
Трагедія Криворізького шталагу № 338	26
<i>Доценко Віра</i>	
Роль жінок у повоєнному відродженні Кривбасу	28
<i>Краснянська Надія</i>	
Особливості соціальної діяльності протестантських громад Запорізької області 1945-1954 рр.....	30
<i>Шимкевич Катерина</i>	
Проблема цінності людського життя на тлі етнічного конфлікту в Югославії (1991-1995 рр.)	32
<i>Бондаренко Артем</i>	
Проблеми жебрацтва, безпритульності молоді та бездоглядності дітей в Україні	35
Секція 2. Економіка і технічний прогрес в історії світових цивілізацій	38
<i>Жураковський Віктор</i>	
Динаміка розвитку населених пунктів на території Дніпропетровської області в ХVІ-ХХ століттях	38
<i>Плахотенко Дар'я</i>	
Аграрне законодавство періоду Великої французької революції.....	42
<i>Мельник Сергій</i>	
Державотворчі процеси в Україні напередодні та в роки ІІ світової війни	45
<i>Остренко Ольга</i>	
Відбудова народного господарства Криворіжжя та участь в ній іноземних громадян	51

Божко О.
*Криворізький державний педагогічний університет,
історичний факультет
Науковий керівник: к. і. н., доцент Печеніна Н. А.*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ОЧИМА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Останній гетьман України, якому довелося жити та діяти у бурхливому ХХ столітті, – Павло Петрович Скоропадський – зробив свій посильний внесок у розбудову Української держави та розвиток її культури. Його діяльність оцінюється істориками по-різному. Про засновника Другого Гетьманату написано чимало робіт, що висвітлюють діяльність цієї політичної особистості, але хочеться подивитися на цю постать з іншого ракурсу – глянути на неї, як на звичайну людину, що має свої плюси-мінуси, а також переживання, пов'язані з власною долею та долею всієї країни. Осягнувши внутрішній світ Павла Скоропадського, ми зможемо зрозуміти, чим він керувався, приймаючи те чи інше рішення, перебуваючи біля керма нашої держави. Особливо актуальною ця постать є сьогодні, коли певні політичні кола намагаються штучно розділити Україну навпіл за національною та мовною ознакою.

Павло Скоропадський був людиною двох культур – української та російської. З українською культурою його пов'язувало родове походження. Як відомо, він був нащадком одного з найвизначніших родів козацької України, до якої ставився з пошаною в сенсі територіального патріотизму, залюбки користувався поняттями «козаки», «українські козаки». Ряд його предків були високими козацькими старшинами, найвизначніший серед них – гетьман Іван Скоропадський, який обійняв гетьманство після полтавської трагедії і намагався рятувати українську державність, а також гуманно допомагати тим, хто підтримував незалежну мазепинську ідею. І хоча члени цього роду політично орієнтувалися на проросійсько-лояльну позицію і робили кар'єру в системі імперії, більшість із них не зреклася української державної гетьманської традиції. За свідченнями самого Павла Скоропадського, у їх домі плекалася повага до українства: «украинские песни постоянно пелись в доме. Очень уважались бандуристы, певшие свои думы..., читались и обсуждались книги Костомарова и других украинских писателей. Висел между гетманами портрет Мазепы..., к которому относились с молчаливой симпатией» [7, с. 387-388].

Одночасно Скоропадський був продуктом російської імперської системи, у якій зробив престижну військову кар'єру. З його погляду, вирішальними чинниками успіху людини були не культурно-етнічне походження, а соціальний статус, кар'єра, зв'язки з імператорським двором. Як генерал та член верховного імперського істеблішменту, він відстоював російські військові цілі, до речі, повністю підтримувані державами Антанти, а в пізнішій фазі війни – і США. Така позиція Скоропадського була зумовлена не симпатіями до поширеної тоді серед вищих військових сил ідеї панславізму, а лояльністю до царського престолу та імперії. Відданий православному віросповіданню (хоч не в клерикальному сенсі) і вірний підданий Російської імперії, він одночасно вважав себе патріотом і Росії, і України.

Майбутній гетьман постійно займався історією Малоросії, палко любив Україну, однак в той же час не мав ненависті до Росії. «Разница между мною и украинскими кругами та, что последние, любя Украину ненавидят Россию; у меня этой ненависти нет... С другой стороны, за время моего гетманства на Украине собралась чуть ли не вся интеллигентная Россия: все прятались под мое крыло, и до комичности жалко, что эти же самые люди рубили сук, на котором сидели... великорусские круги были одним из главных факторов моего свержения» [6, с. 48], «ибо для них казалось, что я был лишь переходной стадией между Центральной Радой, и полным уничтожением украинства» [6, с. 51]. До великоросів гетьман відносив увесь поміщицький клас, тобто і малоросів, оскільки у них один і той самий світогляд та світосприйняття. Гетьман зазначав, що великороси не хотіли України. Їхня мета – «решительный возврат к старому», чого не можна допустити.

Будучи поміркованою людиною, Скоропадський вважав, що українство не є чимось нижчим, але сміливо вказував на його недоліки. Однією з основних бід українського суспільства він вважав відсутність національної гордості та гідності, через що українець мав зрікатися свого походження для пересування по службі. Поруч з тим, гетьман засуджував шовінізм Директорії. Він визнавав за необхідне нефорсований розвиток в Україні двох паралельних культур – російської та української, який мав проходити сам по собі, без зовнішнього втручання, без усілякого тиску зі сторони владних структур.

У соціальному, в першу чергу земельному, питанні Скоропадський відстоював необхідність збереження права власності на землю. Він прагнув створити міцний прошарок дрібних та середніх власників, які б стали надійною опорою для його влади, адже «наш украинец – индивидуалист, никакой социализации ему не нужно... Я всегда считал, что украинское движение уже хорошо тем, что оно проникнуто сильным национальным чувством, что, играя на этих струнах, можно легче всего спасти народ от большевизма» [6, с. 51]. Гетьман був у захваті від аграрної реформи Петра Столипіна, побачивши її дію на власні очі під час Першої Світової війни. Він наголошував, що саме через соціальні питання відбувся виступ проти Центральної Ради, який був не авантюрою німецьких окупантів, а протестом дрібних власників проти насилля.

Створюючи незалежну Українську Державу, гетьман хотів бачити її не ворожою Росії. Він відстоював ідею міцної влади, яка могла б зупинити той хаос та безлад, які панували в державі. «Я лично стоял за твердую власть, не останавливающуюся ни перед чем» [6, с. 54].

Оцінюючи своїх опонентів, Скоропадський відзначав, що українські діячі – новачки у своїй справі, до того ж більшість з них – це напівінтелігенти, а інша частина – «масса разложившегося элемента». Серед їхніх негативних рис гетьман відмічав «невежество, незнание и нежелание знать», бажання добитися всього й одразу, відсутність спеціалістів, вузький фанатизм, безпринципність, повну відсутність шляхетства та домінування особистих інтересів. Загалом змальовуючи методи, якими користувалися обидві сторони (маються на увазі російські та українські кола), він писав: «У правых сил все было обосновано на усилении полиции, на арестах, скажу прямо, на терроре. Никаких уступок, совершенное пренебрежение психологией масс. У левых все было основано на

насилии толпы над более состоятельными классами, на демагогии, на потокании инстинктам» [6, с. 54]. Підсумовуючи, Скоропадський зазначав серед головних лих народу відсутність політичного виховання, взаємне недовір'я та деморалізацію класів, а запорукою добробуту вважав щирість, довір'я один до одного, вміння знаходити компроміси.

Обмірковуючи пройдений шлях, Павло Петрович дивувався тому, як мало було осіб з його оточення, особливо під час гетьманування, які були б з ним однієї думки про майбутнє України. «Было два течения как в социальных, так и в национальных вопросах, оба крайние, ни с тем, ни другим я не мог согласиться и держался середины», – пише гетьман у своїх «Спогадах» [6, с. 47]. І це було трагічно для нього, що він сам, власне, дуже добре усвідомлював: «В разгар любой революции только люди с крайними лозунгами при известном счастливом стечении событий становились вождями и имели успех. Я это знал, но на мое несчастье я пришел к власти в тот момент, когда для страны, измученной войной и анархией, в действительности была нужна средняя линия, линия компромиссов» [6, с. 55]. Виходячи з тих обставин, в яких він опинився, гетьман вважав, що шлях, яким пішов, був єдино вірним, тому протягом життя він не дуже рахувався з тим, як про нього будуть судити сучасники, а вважав, що у правильності його думок та діянь допоможе розібратися майбутнє.

Про свій прихід до влади Павло Скоропадський пише наступним чином: «Сам не понимаю, как это произошло – меня выдвинули обстоятельства. Не я вел определенную политику для достижения всего этого, меня события заставили принять то или иное решение, которое приблизило меня к гетманской власти» [6, с. 56]. Гетьман взяв владу не заради особистої авантюри – «я понимал, что захватив власть, начнется совсем другая жизнь, тогда я уже не буду принадлежать себе» [6, с. 153], а оцінюючи повалення свого режиму пише: «Мне очень тяжело было сознание, что вся работа рухнула и так бессмысленно. Я с такой доверчивостью пошел на эту каторгу, веря, что меня поймут» [6, с. 323].

Павло Скоропадський до кінця намагався бути об'єктивною людиною. Він завжди цікавився позицією інших, але якщо вона не співпадала з його власною, залишався при своїх думках. Цікавим є один факт, який виразно говорить про його толерантне ставлення до інакомислячих людей: під час еміграції, перебуваючи у Німеччині, Скоропадський використовував свої зв'язки серед німецького генералітету для надання допомоги українським діячам. Завдяки його зусиллям з нацистських концтаборів було звільнено А. Мельника, С. Бандеру, Я. Стецька та інших українських емігрантів, погляди яких він особисто не поділяв [5, с. 380].

Підсумовуючи, можна сказати, що Павло Скоропадський не був «сентиментальним дегенератом, безвольним» [1, с. 16] та «підставною, нікчемною фігурою» при німецькому генералові [1, с. 26], як пише про нього його опонент Винниченко (дійсно, гетьманові приходилося рахуватися з присутністю у країні німецьких окупантів, хоча привели їх сюди діячі УНР), а навпаки, він зробив потужну спробу побудувати українську державу на монархічних засадах, намагався реалізувати у ХХ столітті українську державну ідею не як соціалістичну мрію, а як міцний державний лад на чолі з монархом.

Література

1. Винниченко В. Відродження нації. – Частина III. – Репринтне відтворення видання 1920 року. – К.: Вид-во політичної літератури України, 1990. – 542 с.
2. Отт-Скоропадська О., Гай-Нижник П. Павло Скоропадський: коротка хроніка життя (1873-1945) // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 35-42.
3. Отт-Скоропадська О. Спогади мого дитинства // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 402-421.
4. Пеленський Я. Передмова: Спогади Гетьмана Павла Скоропадського (кінець 1917 – грудень 1918) // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 11-34.
5. Семака Л. Ю. Павел Скоропадский // 100 великих украинцев. – М.: Вече, К.: Орфей, 2002. – С. 373-380.
6. Скоропадський П. Воспоминания: конец 1917 года по декабрь 1918 года // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 45-325.
7. Скоропадський П. Мое детство на Украине // Скоропадський П. Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – К., Філадельфія, 1995. – С. 381-401.

Гусєв Дмитро

*Ніжинський державний університет,
історико-юридичний факультет
Науковий керівник: Мицик Л. М.*

ГЕНРІХ ГІММЛЕР – СЛІД В ІСТОРІЇ

Про Генріха Гімлера достатньо написано наукової літератури, проте тривалий час інформація про рейхсфюрера СС була обмеженою, це пов'язано з тим, що його діяльність була, в багатьох випадках, засекреченою, а також тим, що Гімлер знаходився в затінку політичної арени «Третього Рейху».

Але це не завадило йому виконувати другу після Адольфа Гітлера роль в управлінні державою. В руках «Залізного Генріха» була зосереджена величезна влада: керівник СС, начальник поліції, верховний комісар гестапо, імперський вповноважений «по зміцненню німецької влади» тощо. В 1943 році Гітлер призначив його міністром внутрішніх справ, а після подій 20 липня 1944 року до цього переліку додалася посада командуючого резервною армією. Одночасно під керівництво Гімлера перейшло управління військовою розвідкою – абвер.

Історики по різному оцінюють Генріха Гімлера, одні називають його кривавим катом, інші – сліпою зброєю в руках Гітлера, радянські дослідники Д. Є. Мельников та Л. Б. Чорна вважають його, перш за все, вбивцею, «великомасштабним вбивцею за письмовим столом» [2, 62]. Адольф Ейхман описував рейхсфюрера СС як «завжди готового прислужити Фюреру, прагнучого проникнути в найдрібніші деталі, але одночасно, досить імпульсивного та схильного підписати наказ з великими наслідками» [4, 343]. Біограф Генріха Гімлера Сміт вважає, що він був звичайним продуктом занадто консервативного виховання. Ніяких надлюдських якостей у Гімлера не вбачає і групенфюрер СС Вальтер Шеленберг.

Особисто я схильюсь до думки Сміта, тому що аналізуючи ту ситуацію, яка склалася в сім'ї Гербхарда Гімлера можна зробити висновок, що змалечку